

Бусурманкулова Ж.А.

ОКУУЧУГА БАГЫТТАЛГАН ОКУТУУ

Бусурманкулова Ж.А.

ОБУЧЕНИЕ НАПРАВЛЕННОЕ ДЛЯ УЧАЩЕГОСЯ

УДК: 378

Окуучуга багытталган окутуу деген эмне? Элестетип көрөлүчү?.. Биз сабакка даярданып сабактын планын түзүп жатабыз дейли...

Сабактын максатын аныктоо темага же табылган материалга карата жүрөт. Колдонулган көрсөтмө куралдар мугалимдин мүмкүнчүлүгүнө жараша даярдалат. Кайталоо же жаңы теманы өтүү жана анда берилген суроолор, үй тапшырмалар китепте, программада көрсөтүлгөн боюнча берилет. Усулдук тандоодо мугалим өз жөндөмүнө, мүмкүнчүлүгүнө жараша тандайт. Баалоо салыштырмалуу бааланат, журналга баа коюлат. Бул адаттагы көрүнүш.

Биз сабактарда мындай план түзүп, анын негизинде өтүү бул мугалимдин өзүнө багытталган же окуу бөлүмүнүн башчысынан кутулуу үчүн даярдалган план деп эсептесек болот. Эгерде биз сабактарыбызды окуучу үчүн өткүбүз келсе, сабактардын натыйжалуулугуна жетишели, окуучуларга келечек жашоосу үчүн керектүү билимди берели, татыктуу муунду тарбиялайлы десек, анда биздин даярдаган сабагыбыз жана түзгөн планыбыз окуучуга гана багытталган болуш керек.

Окуучуга багытталган окутуу – бул окучулардын мүмкүнчүлүктөрүнө, кызыкчылыктарына, көз караштарына, талаптарына ж.б. карата пландалган окутуу.

Учурда биздин окуу китептердин мазмуну окуучулардын көз караштарына, заман талабына ылайык келбей бара жатат. Заманбап китеп чыгаруу үчүн убакыт жана көп каражат талап кылынат. Ошондуктан жаңы багытта жаңы мазмундагы китептер иштелип чыгып окутууга берилгиче, мурунку китептер менен иштөөгө туура келет. Китептин мазмунун окуучунун мүмкүнчүлүгүнө жараша жеткирүү үчүн жөнөкөй же татаал план түзүү, айрым темаларды бириктирүү сыяктуу иштерди аткаруу, ошондой эле ага карата суроолорду, ыкмаларды, ресурстарды даярдап окутуу мугалимден көп чеберчиликти талап кылат.

Сабакка даярданып жана план түзүп баштаганда алгач темага өтө көңүл буруу зарыл. Мисалы: тарых сабагында «Грек-Перс согушу» деген теманы «Грек-Перс согушунун тескери таасирлери» деп атасак болот. Себеби, теманы алгач окуганда эле окуучунун аңсезимнде согуштун терс таасирлери тууралуу ой калыптанат.

Сабактын максатын аныктоодо кайталанма максаттар жазылат. Мисалы: теманы түшүндүрүү, эмгекке тарбиялоо, ой жүгүртүүнү өстүрүү ж.б.

Кыргыз адабияты сабагында Ч.Айтматовдун «Жамийла» чыгармасын баштан-аяк окутуп, аны толугу менен айтып берүүнү талап кылып, аны аткарып келген окуучуга жогорку баа коюу, окутуунун максаты эмес. Андан көрө чыгармадагы урунттуу

учурлардан окуучунун турмушка, жашоого болгон көз караштарын өзгөртүү жана туура багыт берүүчү суроолордун тегерегинде ой жүгүртүүнү талап кылуу, коюлган суроонун өзөгүн таап чыгуу жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүү максатка ылайыктуу деп эсептейм. Демек, жогорудагы максатты ишке ашырууда төмөндөгүдөй суроолордун тегерегинде ой жүгүртсөк болот.

1. Чыгарманын негизги өзөгү эмнеде?
2. Автор бул чыгармада эмнени айткысы келген?
3. Жамийла Даниярды эмне үчүн ээрчип кетти?
4. Жамийланын Даниярды ээрчип кеткени кыргыздын менталитетине туура келеби?
5. Даниярдын сага жаккан жана жакпаган мүнөздөрү ж.б.

Жогорудагы суроолорго так жоопторду талап кылуу максат эмес. Бул суроолорго карата балдардын ой жүгүртүүсү ар кандай. Бул жерде эң башкы маселе – окуучулардын ой жүгүртө билүүсүн, турмушка болгон көз карашынын тереңдигин жана анын кабыл алуу жөндөмдүүлүгүн баалоо.

Математикада «Пифагордун теоремасы» деген темада адатта эрежени, формуланы жаттатып, ага карата эсеп чыгарып келген окуучу жогорку баага ээ болот. Бул теманы окутууда алгач ар бир окуучуга ар түрдүү тик бурчтуу үч бурчтук сыздыруу керек. Андан соң үч бурчтуктардын гипотенузасын (узун жагын) ченеп, квадратка көтөрүүнү талап кылуу керек. Экинчиден үч бурчтуктун катеддерин (кичине жактарын) ченетип, квадратка көтөртүп жана алардын суммасын эсептөө сунушталат. Андан кийинки этапта окуучулардын тобун түзүп, топтордо өздөрүнүн жыйынтыктарын салыштыруу талап кылынат.

Мында окуучулар теманы өздөрүнүн ишмердүүлүгү, ой жүгүртүү жөндөмдүүлүгү, аракети менен түшүнөт. Сабакты мындай өтүүнүн максаты – теманы өздөрүнүн аракети менен түшүнүүгө өбөлгө түзүү, салыштыруу, эсептей билүү көндүмдөрүн арттыруу, өзүн баалай билүүгө үйрөтүү, логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүү, кызматташууга тарбиялоо.

Жогоруда өтүлгөн тема боюнча максатты ишке ашырууда төмөндөгүдөй суроолорду берсек болот:

1. Тең жактуу үч бурчтуктун жактарынын бирин табууда Пифагордун теоремасын колдонууга болобу?
2. Пифагордун теоремасы турмушта кайда колдонулат?
3. Пифагордун теоремасы далилденгенге чейин тик бурчтуу үч бурчтуктун белгисиз жагын кантип эсептешкен эле ж.б.?

Сабактын максатын конкреттүү жазуу керек.

Мисалы:

- окуучулардын жаңы темага болгон кызыгуусун арттыруу;

- билим берүүдө жаңы маалыматтын маанисин ачып көрсөтүү;

- дүйнө таанымын жогорулатуу;

- темадагы негизги түшүнүктөрдү калыптандыруу;

- окуучулардын өз алдынча ойлонуусун өнүктүрүү;

- өнөктөшүн уга билүү жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүү;

- талкуунун жыйынтыгын корутундулоого үйрөтүү;

- суроону тура берүү жана тура чечмелөө жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүү;

- интеллектуалдык ишмердигине дем берүү;

- негизги маселелерди талдоого жана бөлүп кароого үйрөтүү;

- маалымат менен иштөө үчүн өз алдынчалуулугун калыптандыруу;

- текстти ойлонуп окуну жана аны мурунку билим менен байланыштыра билүүнү калыптандыруу;

- толук жыйынтык чыгарганга үйрөтүү ж.б.;

Азыркы учурда окутуунун натыйжалары – бул билимдерге, билгичтиктерге, көндүмдөргө негизделген компетенттүүлүктөр. Демек, билим берүү билимдерге эмес компетенттүүлүктөрдү калыптандырууга негизделиш керек.

Компетенттүүлүк – (лат.- шайкеш, туура келүү) – адамдын белгилүү бир кырдаалда (окуу, инсандык, кесиптик) билимдин, билгичтиктердин ар түрдүү элементтерин жана ишмердиктин ыкмаларын өз алдынча колдоно билүүгө болгон жөндөмдүүлүгү.

Ар бир сабакта максаттан кийин компетенттүүлүктү аныктоо зарыл. Компетенттүүлүк окуучуга карата этиш сөздөр менен жазылыш керек. М: билим алат, түшүнөт, үйрөнөт, пайдаланат, кызыгуусу артат ж.б.

Ошондой эле колдонулуучу ресурстар жана методдор сабактын максатын ишке ашырууга карата тандалышы зарыл.

Мисалы: «Жамийла» чыгармасын өтүп жатканда колдонулуучу ресурс катары сүрөттөрдү, видеону, адабий чыгарманы пайдалануу максатка ылайыктуу, ал эми бул теманын максатын ишке ашырууда, көрсөтмөлүүлүк, тыныгуу менен окуу, эки бөлүктүү күндөлүк, мээге чабуул ыкмаларын колдонуу керек..

Баалоо жана баанын айырмасын билбей жатабыз. Сабактын максатын ишке ашырууда баалоо жана баа түшүнүгү бир кыйла мааниге ээ. Баа – баалоонун жыйынтыгы, башкача айтканда баалоонун сандык, тамгалык көрсөткүчү. Ал эми баалоо окуучулардын окутулушу жөнүндө маалымат алуу үчүн колдонулган иш чараларды камтыган жалпы түшүнүк. Баалоо сабактын башынан аягына чейин жүргүзүлөт. Баалоонун түрлөрү: аңгеме, аңгемелешүү, реферат жаздыруу, эссе, топто иштөө, жупта иштөө, жекече суроо, тест алуу, текшерүү иши ж.б. Кийинки сабакка план түзүү үчүн баалоонун мааниси зор.

Жыйынтык – бул максаттын ишке ашуу деңгээли. Демек, сабактын аягында мугалим менин сабагым максатына канчалык деңгээлде жетти, мен

колдонгон кайсы методдор, баалоонун кайсы түрү, кайсы ресурсу натыйжалуу болду деген суроолорду коюу менен өткөн сабагына талдоо кылуусу өз жемишин бербей койбойт.

Эми мен өзүмдүн иш тажрыйбама, республикада, областта өткөрүлгөн семинар-тренингдерге катышып алган маалыматтарыма таянып төмөндө сабактын планынын жаңыча болжолдуу үлгүлөрүн көрсөтүп кетмекмин:

Математика

Тема: **Маселе.**

Максаты: окуучулардын эсептеп чыгуу көнүмүшүн өнүктүрүү, эсептеп чыгууну турмушта колдоно билүүнү, кызматташуу көндүмдөрүн арттыруу, ой жүгүртүүсүн өнүктүрүү

Компетенттүүлүк: эсептейт, үйрөнөт, билим алат, колдонот, мамиле түзөт, баалай билет, сүйлөө маданияты артат, ой жүгүртөт, салыштырат.

Маалыматтык материалдар: китеп, классташтары, улуу бир туугандары, ата-энеси, методикалык адабияттар ж.б.

Колдонулуучу ресурстар: *карточкалар, формула жазылган ватмандар.*

Колдонулуучу усулдар: *жекече иштөө, топто иштөө.*

Берилүүчү суроолор: *Маселе деген эмне? Маселе чыгаруу деген эмне?*

Маселелердин түрлөрү көрсөтүлгөн маселелерди чыгара аласыңарбы? (карточкалар жекече таратылат, андан соң карточкадагы номерлер боюнча топко биригишет. Маселелер чыгарылып бүткөндөн кийин топтон бирден өкүл чыгып доскага жазат. Маселелер боюнча талкуу жүрүп, тууралангандан кийин көчүрүп жазып алышат ж.б.)

Баалоо: *жекече, топтун ишин баалоо, оозеки суроо.*

Жыйынтык: мисалдарды классификациялоо жолун таба билүүгө үйрөнөт, эсеп чыгаруу көндүмү артат, башкалар менен мамиле түзө билүүнү үйрөнөт.

Биология

Тема: **Үй канаттуулары**

Максаты: темага кызыктыруу, окуучулардын өз алдынча иштөөсүнө шарт түзүү, негизги нерсени тандоо жана бөлүп кароо жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүү, ой жүгүртүү мүмкүнчүлүктөрүн калыптандыруу, башкалардын идеяларын угуу менен кабыл алуу жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу.

Компетенттүүлүк: эске сактайт, билим алат, ажырата билет, ойлонот, талдайт, жооп табуу мүмкүнчүлүгү артат, кызыгат, изденет, умтулат

Маалыматтык китеп, массалык маалымат каражаттары, материалдар: *интернет, ата-эне, достору, классташтары ж.б.*

Колдонулуучу ресурстар: *китеп, сүрөттөр, видео.*

Колдонулуучу ыкмалар: *өз алдынча иштөө, жупта иштөө, топто иштөө, көрсөтмөчүлүк, мээге чабуул, инсерт*

Берилүүчү суроолор: *Үй канаттууларын атап бергиле, эмне үчүн алар үй канаттуулары деп ат-*

алат? Эмне үчүн өрдөк үй канаттуусу да, жапайы канаттуу да болуп эсептелет? Ак куу үй канатуусу боло алабы? ж.б.

Баалоо: *өз алдынча иштөө, аңгемелешүү, эссе, оозеки суроо, топтун ишин баалоо, реферат*

Жыйынтык: *үй канаттууларына болгон көз карашы өзгөрөт, ой жүгүртүү жөндөмдүүлүгү артат, бир теманын үстүндө командада иштей билүүнү үйрөнөт*

Адабияттар:

1. Шайхулина С. Заманбап усулдук колдонмо. Жалпы билим берүүчү мекемелердин мугалимдери үчүн. КР Билим берүү жана илим министрлиги. – Бишкек: 2008
2. Шакиров Р. Окуучулардын окуу жетишкендиктерин баалоо: методикалык колдонмо. – Бишкек: 2010
3. Мугалимдерди жана мектеп директорлорун профессионалдуу машыгууларга окутуу. Билим берүүнүн экинчи долбоору. АӨБ. 0020-KGZ (SF). – Бишкек: 2008.